DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.88)

УДК 336.61:338

*І. Й. Круп'як,
к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ORCID ID: 0000-0001-5618-4863*

*Л. Б. Круп'як,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ORCID ID: 0000-0002-2013-6461*

ТЕОРЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

*I. Krupiak
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finances after S.I.Iurii,
West Ukrainian National University, Ternopil*

*L. Krupiak
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, public
government and staff, West Ukrainian National University, Ternopil*

THEORETICAL DOMINANTS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

У статті досліджено проблеми сталого економічного розвитку держави, обумовлені докорінною зміною господарської структури національної економіки, низьким рівнем її галузевої диверсифікації та обмеженістю власних фінансових ресурсів. Узагальнено та систематизовано визначення поняття «сталий економічний розвиток», що передбачає якісне економічне зростання, структурні зрушення в економіці, задоволення життєво необхідних потреб суспільства, ліквідацію бідності. Встановлено, що незбалансований та неконтрольований розвиток економіки держави практично вичерпує потенціал екстенсивного розвитку та характеризується кумулятивним процесом, при якому падіння інвестиційного та споживчого попиту призводить до зниження виробництва, зменшення використання ресурсів. Розглянуто складові сталого розвитку та визначено їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Представлено показники економічної складової, за допомогою яких здійснюється оцінка досягнення цілей сталого розвитку країни та виявляються найсуттєвіші явища й процеси. Окреслено інструменти забезпечення сталого розвитку економіки держави за допомогою яких досягаються пріоритетні цілі сталого розвитку: закріплення результатів кожного циклу відтворення, забезпечення ефективного взаємозв'язку між фінансовими ринками та ринками реального сектору; відтворення системної якості зв'язків між елементами національної системи та її здатності до подальшого саморозвитку. Обґрунтовано заходи щодо підвищення рівня фінансового забезпечення сталого економічного розвитку держави для запобігання негативних тенденцій макроекономічної динаміки.

The article examines the problems of sustainable economic development of the state due to a radical change in the economic structure of the national economy, the low level of its sectoral diversification and the limited personal financial resources. The definition of the "sustainable economic development" concept has been generalized and systematized, which provides for qualitative economic growth, structural changes in the economy, meeting the vital needs of society and poverty eradication. It has been established that unbalanced and uncontrolled development of the state economy practically exhausts the potential of extensive development and is characterized by a cumulative process, in which falling of investment and consumer demand leads to the reduced production and the decreased use of resources. The components of sustainable development have been considered and their interrelation and interdependence have been determined. The indicators of the economic component are presented, with the help of which the goals achievement of sustainable development of the country is assessed, and the most significant phenomena as well as processes are revealed. The tools for ensuring the sustainable development of the state economy have been outlined, with the help of which the priority goals of sustainable development are achieved: results consolidation of each cycle of reproduction, ensuring an effective relationship between financial markets and real sector markets; reproduction of the systemic quality of relations between the elements of the national system and its ability to further self-development. The possibilities of the population savings accumulation and the factors, which determine the efficiency of bank crediting of the state economy, were outlined. The features of financial base strengthening of business structures, which promote increase of the state budget revenues and create the conditions for permanent economy development, were revealed. Some measures to increase the level of financial support for sustainable economic development of the state to prevent negative trends in macroeconomic dynamics have been substantiated.

Ключові слова: сталий розвиток; економічне зростання; національна економіка; фінансові ресурси; капітальні інвестиції; доходи підприємницьких структур; заощадження населення; банківський кредит.

Keywords: sustainable development; economic growth; national economy; financial resources; capital investments; income of business structures; household savings; banking credit.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Багатовекторність функціонування сучасних економічних систем зумовлює необхідність удосконалення методології їх дослідження, застосування загальних положень системного аналізу з урахуванням специфіки сталого економічного розвитку держави. Сталий розвиток за своїм внутрішнім змістом передбачає перманентне відтворення динамічної рівноваги з періодичною зміною його рівня, при якому б відбувалося постійне вирішення суперечностей між внутрішніми компонентами системи. Відтак, докорінна зміна господарської структури національної економіки, низький рівень її галузевої диверсифікації та обмеженість власних фінансових ресурсів унеможливають сталий розвиток економіки держави. В цьому контексті множина питань пов'язаних з особливостями сталого економічного розвитку країни зумовлює необхідність ґрунтовних теоретичних досліджень в напрямку обґрунтування можливостей забезпечення сталого розвитку економіки держави та впровадження нових механізмів управління її фінансовими ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення сталого розвитку економіки держави присвячені праці вітчизняних вчених: Н. Васюткіної [2], З. Герасимчук [3,4], О. Гук [5], М. Данилишина [6], М. Долішнього, О. Другова, Я. Жаліла, В. Замовця, І. Камінської, М. Карліна, І. Круп'як [9,10], Л. Круп'як, О. Осауленка [15], В. Пилипів, А. Філіпенка [20], Я. Хоменко, С. Юрія. Аналіз особливостей фінансової політики розвитку держави здійснювали такі зарубіжні науковці і практики, як Е. Гіл, А. Дартон [7], Т. Жерейсаті, Д. Кларк, Р. Лукас, Г. Райт, Б. Твіс, В. Стевенс, Р. Хакет, Г. Холіс. Однак подальшого дослідження потребують теоретичні домінанти сталого економічного розвитку держави із врахуванням специфіки сучасних економічних перетворень.

Формування цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є систематизація теоретичних підходів щодо визначення особливостей сталого економічного розвитку держави та оцінка його наслідків для виокремлення напрямів оптимальної фінансової політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий економічний розвиток держави – це збалансований, контрольований розвиток національної економіки, що передбачає якісне економічне зростання, структурні зрушення в економіці, задоволення життєво необхідних потреб суспільства, ліквідацію бідності шляхом ефективного використання наявних та потенційних фінансових ресурсів. Збалансованість означає оптимальне співвідношення складових розвитку, а основою контрольованості є системний підхід, який дозволяє моделювати різні варіанти

напрямків розвитку, прогнозувати їх результати та обирати найбільш оптимальні. Сталість економічної системи вказує на здатність зберігати рух уздовж позитивної траєкторії зростання в силу її негативних складових. Водночас незбалансований та неконтрольований розвиток економіки держави практично вичерпує потенціал екстенсивного розвитку та характеризується кумулятивним процесом, при якому падіння інвестиційного та споживчого попиту призводить до зниження виробництва, зменшення використання ресурсів.

У науковій літературі поняття «сталий розвиток» постійно уточнюється, зокрема вирізняються трактування цієї дефініції в контексті економічних основ сталого розвитку (табл. 1). Деякі вчені вважають, що «сталий розвиток» – невдалий переклад англійського терміну Sustainable Development (стійкий розвиток, сталий розвиток). А. П. Назаретян, зазначає, що розвиток передбачає наявність несталих станів, тому більш точнішим, на думку автора, є термін «регульований розвиток: цілеспрямований контроль за змінами, що відбуваються, прогнозування і компенсація найбільш небезпечних несталостей і диспропорцій розвитку» [12, с. 145].

Таблиця.
Визначення сталого розвитку в контексті його економічних основ

Автор	Наукова думка автора
З. Герасимчук	Визначає сталий розвиток як «процес соціально-економічного розвитку за умови забезпечення екологічної рівноваги соціо-еколого-економічної системи певної трансформації»[4].
Б. Данилишин	Під сталим розвитком розуміє «систему відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним ростом, нормалізацією якісного стану природного середовища, ростом матеріальних і духовних потреб населення»[6, с. 10].
О. Невелєв	Розглядає сталий розвиток як «економічно, соціально та екологічно збалансований розвиток, спрямований на узгоджене формування і функціонування економічної, соціальної та екологічної складових цього розвитку на основі раціонального використання всіх видів ресурсів (природних, трудових, виробничих, науковотехнічних, інформаційних тощо)» [13, с. 66].
О. Осауленко	Вважає, що сталий розвиток доцільно розглядати як «процес збалансованого економічного і соціального розвитку за умови дотримання екологічних критеріїв, відтворення природної сфери з урахуванням потреб теперішнього і майбутнього поколінь, в інтересах окремої людини і людства в цілому» [15, с. 12].
В.Трегобчук	Формулює таке визначення сталого розвитку: « Сталий розвиток – це економічне зростання, за якого ефективно розв’язуються найважливіші проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації та забруднення довкілля» [18, с.13].
А. Філіпенко	Вважає, що «сталий розвиток це – баланс і інтеграція між економічними, екологічними і соціальними потребами людства, з одного боку, і здатністю земних ресурсів і екосистеми задовольняти нинішні та й майбутні потреби – з іншого» [20, с.15].

Примітка. Складено автором.

На думку Т.В. Бегун, основна концептуальна складність полягає у включенні поняття «сталого розвитку» двох термінів «сталість» і «розвиток» [1, с. 158]. Так, якщо дефініція «сталість» трактується як «здатність системи зберігати поточний стан за наявності зовнішніх впливів», «здатність системи повертатися у вихідний стан після зовнішніх впливів і продовжувати роботу без зміни функціональних характеристик», то термін «розвиток» визначається як «процес закономірної зміни, переходу вихідного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого» [14]. Поняття «розвиток» пов’язують із соціально-економічними перетвореннями. Рівень економічного розвитку визначається не тільки кількістю вироблених або спожитих продуктів, матеріалів, а й якісними критеріями його стану. При цьому економічний розвиток передбачає якісні зміни в структурі господарства держави, вплив цих змін на природне середовище, їх взаємозв’язок з якістю життя. Відтак, будь-який розвиток сам по собі є багатофакторним процесом, який зазвичай відбувається нерівномірно, зі своїми спадами та підйомами, коли відбуваються кількісні та якісні зміни в окремих компонентах чи системі взагалі.

У трактуванні вченого М. Пістуна, розвиток є сукупністю позитивних, науковообґрунтованих, функціонально-територіальних змін соціально-економічної та екологічної діяльності людей за певний проміжок часу [16, с. 14]. Прихильники такої точки зору під соціально-економічним розвитком розуміють якісні зміни станів соціально-економічних цілей, які проявляються на території відповідної держави. Однак, вважаємо, що таке трактування розвитку зводиться лише до прогресу (напряму розвитку, що характеризується переходом на вищий рівень організації об’єкта). В цьому контексті розвиток є процесом переорієнтування всієї економічної та соціальної системи, що передбачає поряд із збільшенням доходів і виробництва здійснення радикальних змін в інституційній, соціальній і адміністративній структурах. Водночас, зворотною стороною прогресу є регрес, тобто відступ на нижчі щаблі соціально-економічного розвитку. Отже, розвиток може набувати як прогресивного, так і регресивного характеру, наслідком якого є внутрішні зміни і процеси, що ведуть до глибинної функціональної перебудови та характеризують його відповідну стадію, зокрема, зростання, кризи чи депресію.

В. Прадун зазначає, що сталим є такий розвиток, який забезпечує певний тип рівноваги, тобто баланс між всіма складовими елементами інтегрованої екосистеми. Рівновага і збалансованість мають перебувати в основі сталого соціально-економічного розвитку. [17, с. 27]. Це трактування передбачає баланс між всіма складовими: екологічною, економічною, соціальною. Вчені включають в суть поняття ще й інституційну сферу. Так, поширеним є концептуальний підхід до розуміння сталого розвитку британського науковця А. Дарнтона. Вчений виокремлює чотири вектори сталого розвитку: екологічний, інституційний, соціальний та економічний. Центральне місце, за підходом А. Дарнтон, відводиться соціальному вектору сталого розвитку. Автор стверджує, що в основі забезпечення сталого розвитку в державі є механізми регулювання змін у соціальній поведінці населення держави [7]. При цьому З. Герасимчук, стверджує, що залежно від світоглядних позицій акцент більшою чи меншою мірою робиться на соціальну (задоволення матеріальних і культурних потреб), екологічну (збереження функціональних і структурних якостей біологічних систем, їх здатність до самовідтворення, охорона генетичних ресурсів і біорізноманіття) або економічну (постійний економічний і технологічний процес) сталість [3, с.12]. Наведений підхід має важливе значення для систематизації категорії «сталий розвиток». Взаємодія соціальної та економічної складових вимагає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ між людьми й надання цілеспрямованої допомоги бідним прошаркам суспільства. Взаємозв'язок екологічної та економічної складових потребує вартісної оцінки техногенних впливів на довкілля. Взаємодія та досягнення балансу економічної, соціальної та екологічної складових є надскладним завданням і потребує чітко визначеного та результативного державного регулювання, що реалізується через адміністративну, стимулюючу та компенсаційну діяльність держави. Разом з тим, вирішальне значення для переходу функціонування економічної системи на принципи сталого розвитку має науково-технічний прогрес, який на сучасному етапі розвитку людської цивілізації сприяє задоволенню потреб у енергії та матеріалах, зменшує залежність розміщення економічних об'єктів від природних умов і ресурсів.

Є. Ю. Какутич виділяє 5 етапів еволюції теорії сталого розвитку як всесвітнього світогляду: 50-ті роки XX ст. – усвідомлення глобальності і масштабності змін, що відбуваються, спроби оцінки наслідків як локальних, так і глобальних змін, перші спроби об'єднання зусиль; 1960 – 1970 рр. – усвідомлення неможливості та неефективності вирішення проблем тільки на глобальному рівні; 1970 – 1980 рр. – активізація територіальних і транскордонних процесів для вирішення екологічних та інших проблем; ренесанс сталого розвитку, широке поширення цього терміну і впровадження сталості як однієї з необхідних цілей у рамках планів, програм і політик на різних рівнях; сталий розвиток, з однієї сторони, є невід'ємною органічною частиною процесу управління і планування, з іншої сторони, спостерігається зменшення актуальності даної проблематики, витіснення її на другий план як звичного необхідного атрибуту, спробами використовувати в політичних або економічних цілях [8, с. 63]. На кожному з цих етапів вирізнялися підходи до трактування сталого розвитку та його пріоритети в контексті економічних основ.

Сталий розвиток економіки держави визначається сукупністю кількісно-якісних змін в економічній системі та здатністю збалансованого існування через вміння підтримувати стійкість і стабільність функціонування всіх задіяних підсистем на різних рівнях національної економіки, шляхом накопичення такого рівня стану і реалізації потенціалу, що дозволять успішно долати критичні точки до переходу національної економіки від одного стійкого стану до іншого. Збалансований розвиток передбачає незворотність регулятивних заходів по досягненню спрямованості змін в цілісній системі сталого розвитку за рахунок певних пропорцій кількісного і якісного відтворення соціальної, економічної, екологічної підсистем [2, с. 155].

На сталий розвиток економіки впливають економічні, екологічні і соціальні чинники. Дослідження факторних залежностей моделі сталого розвитку передбачає об'єднання трьох базових груп показників: економічних, соціальних й екологічних. Крім класичних економічних параметрів розвитку (ВВП, інвестиції, зайнятість, продуктивність праці), вплив екологічних чинників характеризують поведінка з відходами, дія на атмосферне повітря і стан водопостачання і водовідведення [5, с. 75]. Індикатори сталого економічного розвитку передбачають кількісне представлення певної характеристики одного або більше вимірів розвитку, яке дозволяє оцінювати прогрес, підвищувати ефективність і дієвість прийняття рішень. Відтак, показниками сталого розвитку економічної складової можна вважати: ВВП у розрахунку на душу населення; індекс промислового виробництва; індекс внутрішнього сукупного реального попиту; індекс валового споживання; індекс валового нагромадження основного капіталу; частка видобувної галузі в обсягах промислового виробництва; частка обробної галузі в обсягах промислового виробництва; обсяг сукупних інвестицій у основний капітал; коефіцієнт інтенсивності оновлення основних фондів; обсяг науково-дослідних та науково-технічних робіт; імпорт товарів і послуг; експорт товарів і послуг; обсяг прямих іноземних інвестицій. При цьому значна кількість показників, відсутність єдиних принципів щодо їх використання, нестача достовірних статистичних даних призводять до неоднозначності оцінок сталого розвитку різних країн. Саме тому, на практиці багатьма країнами при оцінці економічної складової сталого розвитку найчастіше використовується показник рівня ВВП на душу населення, який характеризує певний етап розвитку економіки.

При відборі показників для дослідження особливостей сталого економічного розвитку держави використана інформація має забезпечувати всебічну оцінку економічного стану, виявляти найсуттєвіші явища й процеси, бути об'єктивною і нагромаджуватись протягом тривалого часу. Остання обставина набуває принципового значення, оскільки дозволяє вивчати процес у динаміці, виявити певні часові тенденції й закономірності.

Вирізняють три взаємопов'язані та взаємообумовлені групи економічних інструментів сталого розвитку: ціни ресурсів, тобто кількість благ (зокрема, грошей, товарів, послуг), які повинні сплатити економічний суб'єкт за право користування певним товаром (природним ресурсом/благам, предметом, послугою) або володіння ним; економічні вигоди, тобто додатковий дохід (прибуток) або отримання певних переваг, які можуть бути втілені в додатковий дохід (прибуток); перерозподільні платежі/виплати, тобто система вилучення частини доходів в одних економічних

суб'єктів з метою передачі іншим економічним суб'єктам [11, с. 32]. Важливе значення мають також грошово-кредитні інструменти, що безпосередньо впливають на розвиток і функціонування економіки через збільшення або зменшення грошової маси, яке здійснюється шляхом емісії, або прямого контролю над грошовою масою (жорстка монетарна політика), а також через здійснення операцій на відкритому ринку. В цьому контексті інструментами забезпечення сталого економічного розвитку держави є взаємозалежна сукупність засобів, за допомогою яких досягаються пріоритетні цілі сталого розвитку: закріплення результатів кожного циклу відтворення, забезпечення ефективного взаємозв'язку між фінансовими ринками та ринками реального сектору; відтворення системної якості зв'язків між елементами національної системи та її здатності до подальшого саморозвитку.

Визначення особливостей та ключових аспектів забезпечення сталого економічного розвитку держави дозволило в «Стратегії сталого розвитку України – 2020» окреслити його основні цілі: економічне зростання – формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, раціонального споживання матеріальних ресурсів; добробут – запровадження єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного жителя з урахуванням регіональних особливостей; справедливість – встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя; міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього [19]. Цілі сталого розвитку передбачають сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх. Такі цілі широко сформульовані, і кожна з них конкретизована у великому переліку показників, за допомогою яких може бути надана оцінка успіху в досягненні цілей сталого економічного розвитку держави.

Сталість розвитку економіки держави в значній мірі визначається ефективністю його фінансування. Належне фінансування розвитку передбачає макроекономічне збалансування та дозволяє у довгостроковій перспективі забезпечити високий рівень життя населення. Важливим напрямком у цій сфері є інвестиційне забезпечення сталого розвитку економіки країни. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу держави. В умовах недостатності внутрішніх фінансових ресурсів, зовнішні інвестиції означають можливість використання акумульованих за кордоном коштів для розвитку конкретних підприємств, що сприятиме сталому розвитку економіки держави. Разом з тим, існують об'єктивні причини, які зменшують можливість залучення іноземних інвестицій. Найвагомішими перешкодами залучення інвестицій в економіку України є недосконалість законодавства стосовно іноземного інвестування та його нестабільність, нерозвиненість інфраструктури, постійні зміни в рівнях митних платежів.

Необхідність залучення зовнішніх позикових коштів зумовлюють бюджетні дефіцити, залежність від імпорту енергоносіїв, від'ємне сальдо платіжного балансу, а також потреби технічного переозброєння більшості галузей національної економіки. Такі запозичення дозволяють збільшити сукупні витрати при нижчому рівні національного доходу та обсяги інвестицій, що не забезпечуються внутрішніми заощадженнями. При цьому виконання зовнішньоборгових зобов'язань призводить до вилучення значної частки фінансових ресурсів держави зі сфер нагромадження та внутрішнього споживання, що пригнічує виробництво, сприяє неплатоспроможності країни, знижує її інвестиційну привабливість [9]. Залучення у значних обсягах кредитів міжнародних фінансових організацій та неконтрольоване надання державних гарантій може також спровокувати кризу державної заборгованості. При цьому за умови дії ефективного боргового менеджменту державні запозичення на міжнародному фінансовому ринку можуть стати стимулом для внутрішніх капіталовкладень та інструментом сталого економічного розвитку.

Ефективність небанківських механізмів акумуляції фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку національної економіки визначається особливостями внутрішнього фондового ринку. Належний розвиток фондового ринку дозволяє нагромадити капітал для інвестицій в економіку країни, сприяє зростанню її реального сектору та пожвавлює відтворювальний процес інших інфраструктур [10, с.287]. Однак, в Україні небанківські механізми не можуть залучити значні обсяги фінансових ресурсів через обмеженість попиту та пропозиції на цінні папери. Водночас, пряме зовнішнє фінансування шляхом розміщення боргових фінансових інструментів є ризиковим та дорогим.

Поповнення оборотних коштів суб'єктів господарювання відбувається за рахунок прибутку, тому його зростання або зменшення визначає відповідні тенденції економічного розвитку. Однак, суттєве зниження фінансових результатів діяльності підприємств у 2014-2019 роках поглибило проблему забезпечення сталості розвитку економіки держави.

Значний резерв фінансових ресурсів на забезпечення сталого розвитку економіки держави становлять заощадження фізичних осіб, які можна ефективно трансформувати в інвестиції. Стан заощаджень населення країни відображає процеси її економічного розвитку, включаючи соціальні аспекти, а також ефективність функціонування фінансової і банківської системи. При цьому протягом останніх років низькі темпи зростання заощаджень населення та незначна їх частка в сукупних доходах вказують на низький рівень довіри населення України до держави, комерційних банківських структур через можливість їх банкрутства чи реорганізації, низькі ставки за депозитами, відсутність гарантій повернення депозитів фізичних осіб за рахунок відповідного страхового фонду.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Забезпечення сталого економічного розвитку держави передбачає необхідність не лише залучення інвестицій у створення нових технологій, але й появу соціальних новацій, зміну пріоритетів та цілей розвитку. В умовах глобалізації, динамічності

зовнішніх та внутрішніх економічних процесів важливе значення має розробка теоретико-методологічних положень та методів управління сталим економічним розвитком держави. Відтак, для вирішення низки проблем забезпечення сталого економічного розвитку держави доцільним є: підвищення фінансової самостійності підприємств на основі зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання; спрямування інвестицій на підтримку пріоритетних галузей, виробничу діяльність структуроутворюючих підприємств з метою нівелювання дії чинників, що викликають її дестабілізуючий стан; формування ефективної кредитної політики як одного із важелів реформування економіки шляхом збільшення обсягів кредитів та раціонального їх спрямування на забезпечення розвитку наукоємних галузей і підприємств; залучення нових зовнішніх запозичень з метою забезпечення сталого розвитку національної економіки в обсягах, що відповідатимуть реальним можливостям України з огляду на мінімізацію їх вартості.

Література.

1. Бегун Т. В. Устойчивое развитие: определение, концепция и факторы в контексте моногородов. Экономика, управление, финансы: материалы II международной научной конференции. Пермь: Меркурий, 2012. С.158-163.
2. Васюткіна Н.В. Сталий розвиток як основа зростання національної економіки: проблеми, шляхи вирішення. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 34/1. С.150-163.
3. Герасимчук З.В., Олексик А.О. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення: монографія. Луц. держ. техн. ун-т. Луцьк: Надстир'я, 2007. 280 с.
4. Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. Теоретичні основи інституційного забезпечення стимулювання сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2011. № 4. С. 30-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_4_6 (дата звернення 5.10. 2020).
5. Гук О.В. Взаємозалежність моделі сталого розвитку і конкурентоспроможності національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 14, частина 1. С.74-78.
6. Данилишин Б.М., Шостак. Л.Б. Сталий розвиток в системі природно-ресурсних обмежень. К.: СОПС України НАНУ, 1999. 367 с.
7. Дартон А. Вплив сталого розвитку на поведінку громадськості: Звіт 1 про проведення офіційних досліджень, замовлених COI від імені DEFRA". 2004. URL: <http://www.sustainabledevelopment.gov.uk/publications/pdf/desk-research2.pdf> (дата звернення 29.10. 2020)
8. Какутич Е.Ю. Устойчивое развитие как концептуальная основа трансформации мировой экономики. *Механизм регулювання економіки*. 2010. № 1. С. 62-74.
9. Круп'як І. Факторна оцінка зовнішньоторгових зобов'язань держави в умовах трансформації сучасних економічних процесів. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 17. URL: www.economyandsociety.in.ua (дата звернення 23.11. 2020)
10. Круп'як І. Фінансове забезпечення розвитку економіки держави. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: монографія / за ред. д-ра економ. наук, проф. О.П. Кириленко, доц. О.І. Тулай. Тернопіль: ТНЕУ, 2017, 410 с.
11. Мельник Л.Г. Экономика развития: монография. Сумы: Университетская книга, 2006. 662 с.
12. Назаретян А.П. Демографическая утопия «устойчивого развития». *Общественные науки и современность*. 1996. № 2. С. 145-152.
13. Невелєв О. Сталий розвиток як об'єктивна необхідність. *Територія. Сталий розвиток*. 2003. № 1. С. 65-72.
14. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. 1960. URL: <http://www.ozhegov.com/words/29145.shtml> (дата звернення 26.11. 2020)
15. Осауленко О.Г. Сталий соціально-економічний розвиток: моделювання та управління: монографія. Київ, 2000. 177с.
16. Пістун М. Д. Теоретико-методологічна концепція регіонального соціально-економічного розвитку України: суспільно-географічний аспект. *Часопис соціально-економічної географії*. 2008. Вип. 5(2). С. 12-22.
17. Прадун В. П. Економіко-екологічні основи сталого розвитку регіональних агропромислових комплексів: автореф. дис. д-ра. екон. наук.: 08.07.02. НАН України, Об'єдн. ін-т економіки. К., 2005. 38с.
18. Трегобчук В. Необхідність еколого-економічної моделі ринкових реформ в Україні. *Економіка України*. 1997. №4. С. 12-23.
19. Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (дата звернення 28.11. 2020)
20. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. К.: Знання, 2007. 670 с.

References.

1. Behun, T. V. (2012), "Sustainable development: definition, concept and factors in the context of monocities", *Jekonomika, upravlenie, finansy: materialy II mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii* [Economics, management, finance: materials of the II international scientific conference], Mercury, Perm, Russia, pp. 158-163.
2. Vasiutkina, N.V. (2017), "Sustainable development as a basis for the growth of the national economy: problems, solutions", *Economic Bulletin of the University*, vol. 34/1, pp. 150-163.

3. Herasymchuk, Z.V. and Oleksyk, A.O. (2007), *Ekolohichna bezpeka rehionu: diahnostyka i mekhanizm zabezpechennia* [Ecological security of the region: diagnostics and mechanism of development support], Lutsk State Technical University, Lutsk, Ukraine.
4. Herasymchuk, Z.V. and Polishchuk, V.H. (2011), "Theoretical bases of institutional support of stimulation of sustainable development of the region", *Regional economy*, vol. 4, pp. 30-47, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_4_6 (accessed 5 October 2020).
5. Huk, O.V. (2017), "Interdependence of models of sustainable development and competitiveness of the national economy", *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, vol.14, no. 1, pp. 74-78.
6. Danylyshyn, B.M. and Shostak, L.B. (1999), *Stalyi rozvytok v systemi pryrodno-resursnykh obmezhen* [Sustainable development in the system of natural resource constraints], SOPS of Ukraine NANU, Kyiv, Ukraine.
7. Darton, A. (2004), "Influence of constant development on the behavior of the community: Report 1 on the conduct of official research, ordered COI type of name DEFRA", available at: <http://www.sustainabledevelopment.gov.uk/publications/pdf/desk-research2.pdf> (accessed 29 October 2020).
8. Kakutysh, E.Iu. (2010), "Sustainable development as a conceptual basis for the transformation of the world economy", *Mechanism of economic regulation*, vol.1, pp. 62-74.
9. Krupiak, I. (2018), "Factor assessment of foreign debt obligations of states in the transformation of modern economic processes", *Economy and society*, vol. 17, available at: www.economyandsociety.in.ua (accessed 23 November 2020).
10. Krupiak, I. (2017), "Financial support for the development of the state economy", *Formuvannia finansovoho mekhanizmu staloho rozvytku Ukrainy* [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine], TNEU, Ternopil', Ukraine.
11. Melnyk, L.H. (2006), *Ekonomyka rozvytyia* [Development economics], University book, Sumy, Ukraine.
12. Nazaretian, A.P. (1996), "Demographic utopia of "sustainable development", *Social sciences and modernity*, vol. 2, pp. 145-152.
13. Neveliev, O. (2003), "Sustainable development as an objective necessity", *Territory. Sustainable development*, vol.1, pp. 65-72.
14. Ozhegov, S.Y. (1960), "Explanatory dictionary of the Russian language", available at: <http://www.ozhegov.com/words/29145.shtml> (accessed 26 November 2020).
15. Osaulenko, O.H. (2000), *Stalyi sotsialno-ekonomichnyi rozvytok: modeliuvannia ta upravlinnia* [Sustainable socio-economic development: modeling and management], Kyiv, Ukraine.
16. Pistun, M. D. (2008), "Theoretical and methodological concept of regional socio-economic development of Ukraine: socio-geographical aspect", *Journal of Socio-Economic Geography*, vol. 5(2), pp. 12-22.
17. Pradun, V. P. (2005), *Ekonomiko-ekolohichni osnovy staloho rozvytku rehionalnykh ahropromyslovykh kompleksiv* [Economic and ecological bases of sustainable development of regional agro-industrial complexes], Ob'iedn. in-t ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
18. Trehobchuk, V. (1997), "The need for an ecological and economic model of market reforms in Ukraine", *Ukraine economy*, vol. 4, pp. 12-23.
19. President of Ukraine (2015), Decree "Sustainable Development Strategy "Ukraine – 2020", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (accessed 28 November 2020).
20. Filipenko, A. S. (2007), *Hlobalni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriia i suchasnist* [Global forms of economic development: history and modernity], Knowledge, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2020 р.